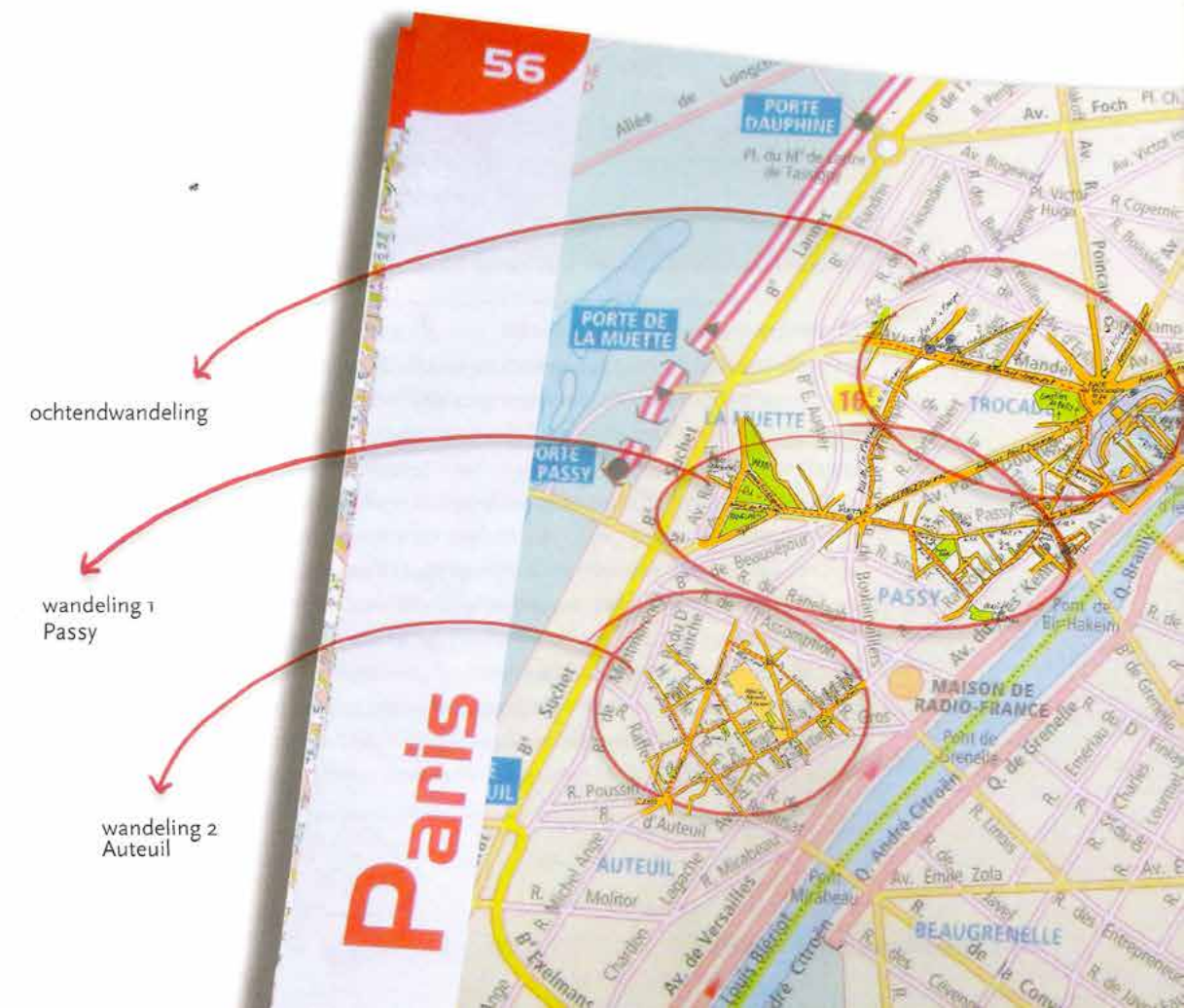

Poëzie in steen

Op verkenning door het zestiende arrondissement

Waarom staat de buurt achter het Palais de Chaillot te boek als het meest statige en ingetogen stadsdeel van Parijs? Niet omdat de bouwstijl er zichtbaar afwijkt, maar omdat de hier gevestigde *beau monde* het arrondissement ongewild een air van koele reserve heeft gegeven. Toch is het juist deze stijfdeftigheid waaraan het zestiende zijn charme dankt. Bovendien vinden we in deze wijk tal van architectonische hoogstandjes die zo bekoorlijk zijn dat het geen bouwkunst meer is, maar gestolde poëzie.

Le seizième, zoals de Parijzenaars zeggen, bestrijkt de onderste helft van west-Parijs. Van de Arc de Triomphe tot de Porte de Saint-Cloud, inclusief het Bois de Boulogne. De huidige vorm is ontstaan in 1860 door samenvoeging van de *villages* Passy, Auteuil en Chaillot. Namen die het straatbeeld nog altijd domineren. Het is een kalm arrondissement, een trotse wijk met parels van bouwkunst waar frivole uitpattingen wat ongepast zijn. Het aantal nachtclubs, bioscopen, theaters en discotheken is er dan ook op één hand te tellen, evenals cafés waar men elkaar tot diep in de nacht toezingt. We zijn hier in het domein van het *bon chic, bon genre*, de high society van Parijs, waar maar liefst 66 ambassades zetelen en menige beroemdheid een exclusieve residentie bezit.

Ochtendwandeling: Gesplitste route

Door zijn forse omvang liggen de vele bezienswaardigheden van het zestiende te ver uit elkaar om ze in één wandeling te combineren. We moeten dus een keuze maken. Ik stel voor om vandaag op verkenning te gaan door de wijken Passy of Auteuil. Te beginnen met een ochtendwandeling door het Quartier du Trocadéro, waarna we tegen het middaguur de route splitsen. Voor de hele wandeling geldt: beter niet op maandag of dinsdag, want dan zijn de musea gesloten.

Quartier du Trocadéro

We nemen de vroege metro naar het bovengrondse station Passy. De grandeur van *le seizième* openbaart zich al meteen in de rue de l'Alboni, met haar trotse hoektorens. Via het square Alboni bereiken we het place de Costa Rica. Links rue de la Tour. Op nummer 28 woonde Jane Birkin met dochter Lou Doillon, die vorig jaar nog voor een Frans herenblad poseerde, slechts gekleed in haar onschuld. Maar de dames zijn verhuisd, dus slaan we de boulevard Delessert in.

Nummer 9 is opgetrokken in fraaie art-nouveaustijl. Aan de overkant van de straat leidt een sierlijke trappartij naar de avenue de Camoëns. We houden de boulevard Delessert links aan en komen bij een stenen opgang die langs een rotswand omhoog draait. Een stukje kunstmatige natuur dat uitkomt op de rue Benjamin Franklin. Rechts de Jardins du Trocadéro. De naam herinnert aan het vroegere Palais du Trocadéro (zie *En Route* 110), een bakstenen roomsoes die voor de Wereldtentoonstelling van 1937 moest wijken voor het huidige Palais de Chaillot. In de westvleugel, die we nu passeren, zijn het Musée de l'Homme en het Musée de la Marine gevestigd, terwijl de oostvleugel onderdak biedt aan nog eens drie andere musea. Geen paleis dus om even in een vrij uurtje te doorlopen. Tenzij je een *rendez-vous* hebt met een actrice van het Théâtre national de Chaillot, want dat zit er ook nog bij in.

Een eigen straat voor Callas

Ondertussen zijn we aangekomen op het aantrekkelijke place du Trocadéro. Altijd druk en gezellig, met veel verkeer en levendige cafés. Zoals café Kléber op de hoek met de avenue Kléber, waar het goed toeven is met de krantenkiosk voor de deur en een fluwelen Saint-Émilien op de kaart. Bovendien kun je, wanneer de wijn wat zwaar is gevallen, zo de metro inrollen. Maar we gaan nog niet aan de wijn. We gaan naar het Cimetière de Passy, aan de westkant van het plein. Er liggen vele beroemdheden die een bezoek aan de begraafplaats min of meer verplichten. Terug op het place du Trocadéro nemen we de avenue Georges Mandel, genoemd naar de omstreden politicus die in 1944 werd vermoord. Vijftig jaar later verscheen zijn biografie, geschreven door de toenmalige burgemeester

Cimetière de Passy

Geen kerkhof ligt zo centraal en toch zo verscholen als het Cimetière de Passy. Iedere dag trekken duizenden voetgangers en automobilisten langs het place du Trocadéro zonder te beseffen dat achter die hoge muur tal van grootheden hun laatste rustplaats hebben gevonden. Toch bestaat de begraafplaats al sinds 1820. De entree aan de rue du Commandant-Schoelching en de aula zijn van later tijd en dateren van begin jaren '30. Architect René Berger, nota bene de ontwerper van het eerste Lido-interieur, bedacht een strakke art-decofaçade als stilistisch aanknopingspunt met het tegenoverliggende Palais de Chaillot. Met zijn bescheiden twee hectares en zijn overvloed aan kastanjabomen is het een prettig wandeloord. Bij het *bureau des gardiens* haal je een gratis plattegrondje waarop de bekendste bewoners staan aangegeven. Een eerste blik over de graven leidt al spoedig naar het vorstelijke mausoleum van de jonggestorven aristocrate Marie Bashkirtseff. Ze werd onsterfelijk door haar openhartige dagboek en haar

van Neuilly-sur-Seine, ene Nicolas Sarkozy. Op nummer 36 staat het pand waar Maria Callas woonde en stierf. In 1997, het twintigste sterfjaar van de *prima donna assoluta*, wilde men een straat naar haar vernoemen. De gemeente had daarvoor het place d'Alma aangewezen, maar net voor de naamswijziging verongelukte Lady Di in de tunnel onder het plein en werd het plan afgeblazen. Na drie jaar tobben vond men een alternatief: Georges Mandel zou een gedeelte van zijn boulevard aan de opera-diva moeten afstaan. Zo ontstond de allée Maria Callas, een smal parkeerstrookje tussen de brede rijbanen van Mandel. Meer zat er kennelijk niet in.

De waterput van Haussmann

Even voorbij metrohalte rue de la Pompe ligt het square Lamartine. In dit stukje oase, omgeven door indrukwekkende herenhuizen, vinden we een *puits artésien*. In 1854 gaf baron Haussmann opdracht om deze welput te boren om de meren van het Bois de Boulogne van water te voorzien. Na tal van tegenslagen kwam eindelijk vanuit een diepte van 586 meter het water omhoog. Nog altijd is de bron niet uitgeput. Iedere maand wordt het water getest en nog altijd vindt men er geen sporen in van kalk of chloor. De hele buurt komt er dan ook met lege flessen en jerrycans op af.

Terugwandeland naar metrohalte rue de la Pompe kunnen we nadenken over het middagprogramma. We kunnen naar het gemoedelijke Passy, de schilderijen van Monet en het Maison de Balzac, of we gaan wat zuidelijker: naar het 'onbekende' Auteuil waar meesterarchitect Hector Guimard zich mocht uitleven en een serie sterke staaltjes art nouveau achterliet. *C'est à vous de choisir...*

bijzondere schildertalent. Binnen in het minipaleis hangt haar laatste doek, *Les saintes femmes au tombeau*. Menig museum zou er een fortuin voor over hebben, maar het hangt hier, in de bovenkapel, achter gesloten deuren. Zelfs de vereniging 'Vrienden van Marie Bashkirtseff', die zich ernstig zorgen maakt over de conditie van het schilderij, komt er niet in. Dat mogen alleen de nazaten van Marie. En die zijn onvindbaar. Dus bekijk het werk door de stoffige ruitjes van de mausoleumdeuren zolang het nog kan.

Andere grote namen die we op het Cimetière de Passy tegenkomen zijn Fernandel, de schilders Manet en Morisot, de componisten Debussy en Fauré, politicus Georges Mandel en prinses Leila Pahlavi, de bevallige dochter van de Sjah van Perzië, die in 2001 de hand aan zichzelf sloeg op een Londense hotelkamer.

Enkele meters verderop, op de hoek avenue Principale/chemin San Fernando staat een merkwaardig bouwwerk. Het lijkt een soort art-decobunker, maar het is toch echt een grafkelder. Van wie het is weet niemand. Wel dat het een lieve duit heeft gekost. Gun jezelf een kijkje in de Parijse onderwereld. Loer maar eens naar binnen door het transparante glas-in-loodruitje aan de achterzijde. Je ziet dan een magnifieke crypte met een sierlijke wenteltrap, ranke pilaartjes en kleurig mozaïek. Een uniek stukje Parijse dodencultuur dat voor het grote publiek verborgen blijft.

Wandeling 1: Passy, Monet en Balzac

Via de rue de la Pompe bereiken we het place Jane Evrard. Op de hoek, boven de CIC bank (nr. 1), heeft Brigitte Bardot een deel van haar jeugd doorgebracht. *Le seizième* beviel haar kennelijk goed, want nadien heeft ze er op nog vier andere adressen gewoond. Het optrekje in de rue de la Tour bezit ze nog steeds, evenals het pand aan de rue Vineuse (nr. 28), waar de Fondation Brigitte Bardot zich inzet tegen alle vormen van dierenleed. We komen er straks in de buurt. Nu eerst de chaussée de la Muette in, richting Jardin du Ranelagh. In 1860 aangelegd door opnieuw baron Haussmann. Een bronzen sculptuur van La Fontaine verbeeldt diens beroemde fabel *Le corbeau et le renard*. We steken het park door naar de rue Louis-Boilly. Hier waakt het Musée Marmottan over een prachtige collectie impressionistische schilderijen van Claude Monet en zijn tijdgenoten. Dagelijks geopend van 11:00 tot 18:00 uur. Neem rustig de tijd om alles te bekijken, maar probeer voor half vier weer *en route* te zijn, want het Maison Balzac sluit om zes uur.

Terug op het place Jane Evrard volgen we de rue de Passy. Minelli, San Marina en andere mooie winkels dienen zich aan. Ook in de Inno Passy, de passage halverwege de rue de l'Annonciation is het goed winkelen. Het huis van Balzac ligt wat verscholen achter de rue Raynouard. 't Is een aangenaam rustpunt waar de geest van de energieke schrijver nog steeds rondwaart. In de tuin kunnen we de voeten wat rust gunnen voordat we terugkeren naar metrohalte Passy.

Onderweg daarheen is links het square Raynouard, een hofje met hoogwaardige bouwkunst. De Fondation Brigitte Bardot bevindt zich een paar straten verderop, maar sluit op werkdagen eveneens om zes uur. Het Franklin Café, aan het place de Costa Rica is wél open en heeft naast een trendy paars interieur nog een ouderwetse zinc.

Maison de Balzac

Zijn kleurrijke levensloop is al reden genoeg om van hem te houden: Honoré de Balzac (1799-1850), met zijn onstuimige hoofd en vastberaden blik, zo treffend in brons vereeuwigd door Auguste Rodin. Een reus van een kerel met een groot amoreus hart en een der grootste literaire geesten die Frankrijk heeft voortgebracht. Hier, in dit buitenhuis, werkte hij met onstuitbare hartstocht aan zijn levenswerk *La Comédie humaine*. Hij sliep drie uur per nacht en hield zich op de been met liters zwarte koffie. Als hij niet schreef dan corrigeerde hij zijn drukproeven. Dat pakte hij zo grondig aan dat het volstrekt onleesbare eindresultaat de zettters tot wanhoop dreef en de drukkerskosten steeds hoger opliepen. Balzac, toch al geen zakelijk genie, besloot zijn eigen drukkerij te beginnen. Het werd een debacle. De schulden stapelden zich verder op en Balzac moest schuilnamen aannemen om deurwaarders te ontlopen. Hadden ze hem toch gelokaliseerd, dan vluchtte hij de achter het huis gelegen rue Berton in. Het schilderachtige steegje met zijn dorps sfeer bestaat nog altijd. Ook het huis is onveranderd gebleven. Je stapt er twee eeuwen terug in de tijd. Je vindt er de werkkamer, de koffiepote en andere curiositeiten van de man die het op zijn sterfbed betreunde dat de wonderdokter, die hij in een van zijn boeken tot leven had geroepen, hem nu niet kon bijstaan.

Adres: rue Raynouard 47.
Geopend: dinsdag t/m zondag van 10:00 tot 18:00 uur.

Wandeling 2: Auteuil, Guimard en Kleine Treesje

Neem de metro naar Jasmin. Bovengronds uitsluitend Parijzenaars. Toeristen hebben het mooie Auteuil nog niet ontdekt. Daardoor kun je in de kapel van l'Abbaye Sainte-Marie de Paris ongestoord genieten van de serene kloosterstilte. Er heerst sowieso een stille, onthaaste atmosfeer in deze wijk, waar de monumentale *immeubles* van Hector Guimard het meest geconcentreerd zijn. De eerste komen we tegen in de rue Henri Heine (nr.18). Nummer twee en drie liggen aan de avenue Mozart: Villa Flore en Hôtel Guimard op nrs. 120 en 122. Vervolgens slaan we de rue Jean de la Fontaine in, passeren het geboortehuis van Marcel Proust (nr. 96) en zien daarna op nr. 60 Hôtel Mezzara, dat recentelijk als decor diende voor de film *Chéri*, naar het gelijknamige boek van Colette. Op nummer 40 de Chapelle Sainte-Thérèse. Het eerste heiligdom dat werd opgericht ter ere van de heilige Thérèse de Lisieux, ook wel 'Kleine Treesje' genoemd en wier relikwieën in deze kapel bewaard worden. De neogotische kapel hoort bij de Fondation des Orphelins Apprentis d'Auteuil, een organisatie die bescherming bood aan de weeskinderen van Auteuil. Het brein achter

dit project was Père Daniel Brottier, de Franse Don Bosco die in 1984 zalig verklaard werd. Onder zijn bezielende leiding groeiden de weeskinderen uit tot capabele handwerkslieden die een belangrijke bijdrage leverden aan de decoratie van de kapel. Voor de financiering werd Brottier een handje geholpen door Kleine Treesje zelf. Hij had 10 000 francs nodig, dus bad hij vurig tot de kersverse heilige. En ziedaar, plotseling dienden zich allerlei fondsen aan die hem in staat stelden zijn droom te verwezenlijken.

We vervolgen de route voor nog meer Guimard op de volgende adressen: rue Millet 11: Hôtel Tremois; rue de la Fontaine 17-21: gebouwencomplex; rue Agar 10: gebouwencomplex; rue Gros 43: gebouwencomplex. En als *cherry on the cake*, Le Castel Béranger, rue de la Fontaine 14. Pure poëzie in steen. Van al die krullen en decoraties krijgt een mens echter wel dorst. We gaan dus terug naar metro Jasmin, kijken nog even naar het square Leroy-Beaulieu uit 1928 en snellen dan naar Trocadéro, naar Café Kleber, om eindelijk die bewierookte Saint-Émilien te gaan proeven.

De grandeur van Guimard

Al ruim 100 jaar zijn ze gezichtsbepalend voor het Parijse straatbeeld: de groene metro-ingangen van Hector Guimard met hun sierlijke, aan de natuur ontleende vormen. Zijn hoge gietijzeren bloemstengels met hun rode lampen zijn zelfs zo typerend voor de art nouveau dat ook wel gesproken wordt van Style Métro. In de metrostations Abbesses en Porte Dauphine (*la libellule*) vinden we de stijl in zijn meest uitbundige vorm gepresenteerd. Tussen 1899 en 1913 ontwierp de bouwmeester nog tal van andere gebouwen en monumenten, totdat de art nouveau na de Eerste Wereldoorlog volledig uit de gratie raakte. Veel van Guimards meesterwerken werden neergehaald. De panden die aan de sloopwoede ontkwamen, zijn nu beschermde monumenten die de republiek koestert als hoogwaardig cultureel erfgoed. *Le seizième*, met name de rue la Fontaine, is er rijk mee gezegend. Hier staat het beroemde Castel Béranger uit 1898, dat door Guimards vakbroeders misprijzend Castel *dérangé* (gestoord) werd genoemd. Door de aanhoudende kritiek op zijn eigenzinnige creaties en zijn angst voor de dreigende oorlog vertrok de architect in 1938 naar New York. Frankrijk zou hem nooit meer terugzien.

Aanbevolen restaurants in het zestiende:

Café Kléber. 4, place du Trocadéro. Gemoedelijke sfeer en uitstekende kaart. Dagelijks geopend van 07:00-01:00.
Restaurant Café de l'Homme. 17, place du Trocadéro. In het Palais de Chaillot. Chiquer en duurder, maar met een fenomenaal uitzicht op de Eiffeltoren. Dagelijks geopend van 12:00-01:00. Reserveren aanbevolen.
Restaurant Bon. 25, rue de la Pompe. Art-nouveaufaçade en een gloednieuw Philippe-Starckinterieur. Geliefd bij *célebrités*, dus hogere prijsklasse. Dagelijks geopend van 12:00-15:00 / 19:30-23:00.
Franklin Café. 1, rue Benjamin Franklin. Aantrekkelijke sfeer. Dagelijks geopend van 06:00-24:00.

tekst en beeld Andy Arnts